

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. шад. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає
від 1-3 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краю 4-20 зл.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 750 зл., Німеччині 750
зл., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. р., Ру-
мунії 150 лей, Болгарії 750
зл., Австрії 750 зл., Японії
забеси 1 дол.

**В справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

Забава в війну.

Чим иншим є військові маневри, навіть з найбільшою армією, з найскромнішою метою чи найбільше бойовинною, як не забавою в війну? В останніх роках ми чули про маневри, навіть далеких держав, шораз менше. Держави, що закінчили одну з найстрашніших воєн людства, надто голосно і надто довго по цій війні впеваючи, що війна є ганьбою культурного людства та божевільям, яко-го жертвою не хоче впасти ніякий народ.

Та згодом розмови про можли-вість війни затрачували своєю ли-цемерною надковістю, а що всі знали як величезні армії годують євро-пейські держави, уряди оглядалися соромязливо один на одного, хто перший пічне прилюдні вправи своєї військової сили.

Прийшла черга і на маневри польської армії, перші за час існу-вання нової польської республіки. Вони призначені на половину сер-пня; спершу відбудуться маневри кавалерії на сході, на тих наших землях, де під час великої війни в серпні 1914 р. йшли перші бої між австрійською і російською армією, себто між Красним і Бродами, в долинах золочівським, бродським та дубенським. Другі маневри, ширші, різних типів зброї, відбудуться від 18-го серпня на Помор'ю, на схід від Торуня.

Ніхто не сумнівається, чому саме ці території призначені до військо-вих вправ. Вони є першими місця-ми, лисавленими на удар сусідніх армій, на випадок воєнного кон-флікту. Це є таке очевидне, що не потребує ні виправдань, ні розяс-нень. Тому добросердим гумором таке вступної статті „Слова Поль-ського“ такий коментар: „На вибір операційних теренів підчас маневрів мали вплив виключно тільки моти-ви технічно-військові, а також адмі-ністраційно-шадливі. Річ була в тім, щоб дані військові одиниці могли перевести маневри на терені мож-ливо найменше віддалених від місць постійного осідку, а тим самим, щоб найменше коштували заліз-ничі транспорти. При виборі місця та теренів маневрів дбали також на те, щоб маневруючі війська не причинили якнайменше втрат у земних плодах, отже державному скарбові заощадили якнайбільше відшкодувань.“

Чому саме на українських зем-лях маневри роблять якнайменше шкоди селянам — це, здається, та-кож для всіх ясне. Та діло не в цьому. Багато цікавішим є факт, що одночасно прийшла звістка про оголошені совітським урядом ма-неври у цьому самому часі на поль-сько-совітським кордоні. Як зазна-чує польська преса, це має бути відповіддю на польські маневри. Цікаві призначення цього фактові німають місця, доказуючи, як можна розуміти невинні військові вправи як — воєнну демонстрацію. А проте такою є думка сильно озброєних суміжних держав вороже настроє-них проти себе. Чи остання велика війна не почалася демонстраційною мобілізацією, яка мала бути відпо-

віддю на воєнні демонстрації воро-гуючого сусіда?

У своїх офіційних і півофіці-яльних заявах усі представники дер-жав кажуть про необхідність роз-зброєння, але одночасно підвища-ють суму, призначену на воєнний бюджет, признаючи, що єдиною гарантією миру є могутність ар-мії. „Хочеш мира — приготуй війну“, від часу, коли державну по-літику висловлено в цій старинній приповідці, у цьому пункті міжна-родна дипломатія змінила лише форми своєї поведінки, а не суть. У нинішній добі, ще більше як у минулому, держава почуває необхід-ність зміцнювати свою силу, щоб вдержатись. Відомо, в якій мірі утримання армії підриває бюджет держави, що мусить задовжуватись. А приклад Німеччини є, адеється, аж надто проречистим: чим кінчиться

довгими роками вдержування вели-канська армія. Зріст армії веде не-відхильно до воєнних конфліктів, — без маневрів не можна обійтися в ніякому разі.

Чи потрібні маневри, чи ні, — на це кожний, починаючи від го-лови держави, може дати собі ин-шу відповідь. Та вирінає одно п'я-тання. Найкращі знавці воєнного діла, соціологи та вчені впеваючи, що завітніша війна не буде нічим подібна до вчорашньої і що напо-леонівські бої, а навіть підземельна війна окопів перейшла вже до архе-ології. На сцену нової війни ввій-дуть у першу чергу бездротні те-леграфи, смертоносні притасні ма-шини, літаки, отруйні гази... А во-єнні рухи великих армій мають бу-ти в порівнянні з цими новими засобами боротьби — лише заба-вою в війну. Чим-же-ж є супроти цього факту старі операції ма-неврів?

Зза куліс мароканської війни.

Голоси французької преси.

Париж, 1. серпня.

Кривава боротьба, що точиться в горяному Рифі вже другий рік, притягає на себе все більшу увагу європейської opinio. Ця боротьба не стихає ні на хвилину за винят-ком тих „передмишток“, які є потріб-ні, щоб потім з новим поривом ки-нутись на свого противника.

Мароканська війна гідна з нашо-го боку уваги тому, що вона насу-ває деякі паралелі з недавню мину-лими часами рідної історії.

На рифанській війні зосередже-на увага всієї французької преси, яка більше або менше хвилюється старається оцінити увагу цієї бо-ротьби, її можливі наслідки, та відшукати головні її вивагати. Вона одностайним фронтом ласть-ся на Рифанців, котрі на її погляд хочуть тільки розірвати цілість ма-роканської держави і внести колот-нечу серед тих племен, що живуть та насолоджуються спокоєм під французьким протекторатом. Пи-шеться про зусилля, витрачені Французами на збагачення цього краю, про той добробут, який є внесений ним серед туземців, про європейську цивілізацію, яка по-клала свої дорожочинні цеглини на силках пісках Африки.

Найбільше дістається таки самому Абд-ель-Криму, котрого іменують то розбійською та авантюрином, словом тими термінами, що їх звичайно ажвавають проти того, хто во ім'я певних ідей підіймає маси та бере провід над ними, щоб вивести їх „з землі обітованої“.

Як би то не було, а особа Абд-ель-Крима заслуговує вже нині та подив з уваги на його енергію та силу волі, організаційський і воєн-ний хист. Абд-ель-Крім, людина з вищою європейською освітою, зумів об'єднати коло себе всі пле-мена місцевості Риф, розторощити іспанців і загрозити престиж Фран-ції у всьому магометанському світі.

Безперечно, сам Абд-ель-Крім не міг би добути того, що добув, колиб не мав підтримки серед ин-ших держав.

Французька преса обвинувачує в рифанському успіху большевиків та Німців. Вона й має до деякої міри слушність, але лише матеріаль-на підтримка не далаб таких на-слідків, як би глибше коріння не тайлось у душі самого народу. Му-сяв жевріти якийсь спільний вогник серед тих розбритих хижацьких племен, коли вони зуміли повстати та наступати такий довгий час про-ти двох європейських держав, з якої одна має найбільшу сухопут-ню армію в світі. Крик французь-ких комуністів заперестати збройну боротьбу, приступити до мирних переговорів і визнати самостійність Рифа зміцнює загальний погляд, що рука III Інтернаціоналу ділає — і то заваято — серед племен Ма-рока. Мазмо тут ще один доказ, що сучасний світ опутаний цілою сіткою паутини, якої нитки проходять у найтемнішій куточку.

На наше задоволення сьогодні-шнє число часопису „L'Ère Nou-velle“ якраз торкається цього пи-тання. Можна вірити, що в тих відомостях, які він подає, міститься правда.

Зазначений часопис припускає цілком певно, що в рифанському руху криються германо-турецькі інтриги, тим більше, що інформа-ції з Константинополя та Берліну зміцнюють дипломатичні офіцій-ні анкети про це питання.

В 1923 р. негайно після еваку-ації Царгороду союзниками, відбу-лась конференція в тому місті між бароном Келером (військовим ко-респондентом „Berliner Tageblatt“, полковн. фон-Крес (голова Союзу старих воєнів на Сході), Ізмет-Па-шою (нині перший турецький міні-стр), Ребад-Пашою (губернатор Тракії) Ахмет Ага Оглю (публіцист і активний член турецького коні-тету Юрбу), Енвер Бесем (шаф-служби турецької розвідки підчас союзної окупації Царгороду), Са-до-союзної окупації Царгороду), Муста-фі д-р Рущид Бесем (кузином Муста-фі Кемаль (Паші), адвокатом Неша Бесем (великим панісламистом), пол-ковн. ген. шт. Уседула Бесем, Де-в-

лед Могамедом (редакторин часо-пису Andanaya Dogran), та Нуррі Осман Делілем (аташе в міні-стерстві).

Ця конференція обговорювала справу звільнення Туреччини від впливу союзників та організації та-ємного повстанчого руху під ма-ською панісламичного руху.

Риф (Марокко) був вибраний яко країна найбільш сприяточа для здійснення цього плану. Збори уповноважили двох своїх членів: Девдед Могамеда та Нуррі Осман Деліла відправитись на місце й розслідати ситуацію з шефами ріж-них племен: відповідь стверджу-вала, що рух був би можливий, якби інші мусульманські наші зобо-в'язались постачати допомогу. На-гайно наважились активні зносини між ісламічними організаціями, ше-фами мароканських племен та Абд-ель-Кримою.

Ось невеличкий промінь світла на тайну сили й організованості повстанців.

Немає сумніву, що справа пов-стання в Рифі була гарно обмірхо-вана, базувалась не на запевненнях, а на справжній активній та рівно-мірній підтримці ззовні, Абд-ель-Крім, починаючи своє діло, тамив ті завдання, які він бере на себе в ім'я визволення ісламізму від євро-пейського впливу. Вже його думки, почини та акти пронизували ті ре-лігійні вірування, що об'єднують мусульман. Ним керувала не лише ідея добробуту маленького народу, а багато ширша, обіймаюча вели-канський простір Африки й Перед-ньої Азії.

І справді, в цьому ми можемо бути впевнені на підставі тих за-ходів, які він ажває щодо поши-рення своєї пропаганди на далекий південь Африки, та на тім відгуку-який лунає та лунає серед сусідніх Рифові племен.

Головне завдання, що стоїть всім ті душам — це релігійний фанатизм ви-знавців ісламу.

П. V. Augagneur в статті, публі-кованій „Revue Mondiale“ є також того переконання, що діло йде про ісламічний рух.

Де шукати коріння того відро-дження, того справжнього повста-ня? — він питає себе.

В большевицькій пропаганді? Безперечно радянські агенти, похо-дження чи то російського, чи ні-меського чи французького, як що не запалили, то змагають поширю-вати пожежу. Всякий народний рух притягає увагу большевицкому, який старається використати його для себе.“

Большевицька пропаганда спи-рає тільки цьому рухові; на її по-гляд вона його не створила.“

„Ма знаходиться перед проваом загального духу ісламізму“.

Ось як являється картина рифа-ського руху. Останні події в Ки-таю, які були так на руку солітам, свідчать таж, що туземні дбають про власні інтереси і добро, а Мо-про виступає лише згодом в ролі опікуна, котрий хоче показатися за рахунок того, ким опікується.

Що до Рифанців, то франц. лів-ни висловлює афористичні думки, ствер-джуючи доцільність і актуальність ідеї „Арабської конфедерації“, та потребу переговорів з Рифанцями

анішою мовою ніж зі зброєю в руках". А що до Москви, то вся франц. лінія поборює всіма силами комуніст. пропаганду, ставляючи перед собою рубом питання:

Хто кого подолає? Питання яке безумовно цікавить і нас.

І. Гончаренко.

По широкому світі.

Сумнівна конференція.

Совітський амбасадор Красін мав по сензаційним інформаціям "Шікаго Трібюн" — буцімто конференцію з фр. мін. закр. справ Бріаном про російські довги. Красін заявив згоду підписати торговельний договір з Францією і одночасно взяти на себе обов'язок сплати старих царських долів.

Страшні на Горішнім Шлеську.

На Горішнім Шлеську застрайкувало 9,000 робітників для демонстрації проти введення 10-годинного робочого дня.

Білоруське повстання.

З Мінська йдуть (ще неперевірені) звістки, що відділ білоруських повстанців, складений з 30 чоловік, під командуванням капітана царської армії Орловського, напав на Ужа, біля Гомеля. Повстанці перервали телефони і напали на хати відомих комуністів, яких прилюдно розстрілювали. Гроші заграблені з кас мали роздавати між населення. Совітська влада шукає за втікаючими повстанцями.

Заворушення в Дамаску.

В Дамаску прийшло до заворушення між місцевим населенням і франц. військом. Населення напало на франц. консулат. Згинуло 18 тубольців і 5 Французів.

Бріан — Чемберлен.

Потверджується чутка про переговори між Лондоном і Парижем у справі подорожі Бріана до Львону. Щільно подорожі обговорення змісту франц. відповіді на нім. ноту в справі пакту безпеки. Стрічка буде, мабуть, слід. тижня.

Чи Ви вже є членом Кооперативної Рідної Школи? Яні, то ввійдіть негайно! Один удіа (пай) 3 зол., число удіа необмежене. Внесок 50 грошів. Заявки приступає людина не одержати в кожному Кругу У. П. Т. — Пишіть і посилайте гроші на адресу: Дирекція Кооперативної "Рідної Школи" Львів, Ринок, ч. 18. II. пов.

В. Ю. КИСІЛЕВСЬКИЙ.

Лист з Канади.

Свячення паски.

В суботу перед самим Великоднем похолоділо. Зі сходу обернувся вітер. З Атлантичного Океану, поклад озера, тисячі миль надліс вітер хмари, повіяв холодом, так, що тепла сонішна яр в осінні перемінилася. На фармах зразу у всіх "палюхах" понапалювали.

Холодно. Та не зважаючи на це, напружено коня до "демократів" і загорнувшись добре в кожухи, їдемо оба з Іваном до уніятської церкви, віддаленої на яких три миль, паску святити.

Мочарами вже нема дороги, треба обіздити. Демократ еластично вихистується на великих камінях, схованих у глибокій, торічній траві.

Вітер бе густим дощем у нагі дерева й шумить, наче могутня ріка.

Візок викотився на "ленію", можна поспішити.

Біла фарми старого Сороки, стоять вже "бога" перед хатою. І від них видно, поїде хтось з паскою. Над мочарами нависли мряки.

При самій дорозі сидить на ка-

Можливість виховування нашої молоді в Америці.

(Недільна стаття.)

Нью-Йорк, липень.

Усі журимось, коли згадуємо ті тисячі наших гімназистів та студентів, що тепер поневіряються по селах і містах Галичини без жадної надії закінчити свої студії. Коли вони лишаться в тім "недовершеним" стані, в якому вони є тепер, або коли не візьмуться до господарки чи торговлі, ми будемо мати незабаром цілу класу "бувалих людей", котра тажким тягаром ляже на нашу суспільність.

Цікаво знати, скільки в дійсності є в Галичині цієї молоді, що недовічила своєї освіти? Корисне діло для розв'язки питання ліквідації цього аномального явища зробилиб наші інституції, якби зібрали точний перепис політичної поза мурами гімназій та університету молодиків. Тоді булоб видніше як радити.

Та покищо наша думка звертається до Америки. Чому не післати би ту нашу молодь туди, щоб вона сповнила свою освіту?

Неодному такій запит може видатись вибриком української уяви. Як, з нашими здібностями та вчтні дітей аж в Америці?

Та коли ближше приглянемося до цієї справи, побачимо, що це не така зовсім неможлива річ.

І Зедлені Держави і Канада не мають ніяких іміграційних обмежень для заграничної молоді, що хотіла би вчитись в їхніх школах. Американський консул у Варшаві і канадський комісар у Данцігу видають візи кожному студенту, котрий викажеться, що його прийняли до якоїнебудь школи в цих державах.

Тут більше може зайти питання, де взяти гроша на переїзд та прожиток в Америці, а також куди саме їхати на науку?

Фінансове питання розділимо на два пункти. Є такі, що можуть на студії власним коштом поїхати. Утримання студента на протязі чотирох років у Львові внісе яких 1200 доларів, рахуючи по 300 доларів річно. І на ті гроші родина мусить стягнутись. На утримання студента в Америці родина не потребує стільки витратити. Тут треба купити йому "шифкарту" та пашпорт, що внісе разом 200 дол. на першу зиму. Відтак студент буде на себе сам заробляти. Прецінь у цілій Америці студенти на вакаціях йдуть на роботу і заробляють собі від 150 до 300 дол.,

мені куропатва, й дивиться здивовано, кудя то люде в таку негодю їздять?

Раз-у-раз перебігають дорогу малі зайчики, то в цей, то в другий бік. Ім, здається, байдаже, що дощ січе! Гарзд, що травка викололася.

Вийшли з ліса на поле, ще одна миля й церкочка перед нами. Під самим лісом, ндвевька, ще навіть непокінена. Ціла із канадської сосни, наче кедрова. Червонова краса дерева, прегарно відбиває від окруження.

У церкві засіли вже фармери, фармерки, що позідалися з найбільших закутнів. На середині горить весело ватра в "палюсі". Люде посиділи кожухи на лавки, посідали довкола й балакають півголосом.

— Чи тільки напевно приїде? Це-ж дванадцять миль у таку негодю треба проїхати...

Загуркотіла нова "бога" перед церквою. Народ заворушився.

А може вже?

Та ні, широко розкритими дверми входить тільки фармерка Юриха аж за "ривера" ("крайовий" кожух прикрила хусткою, в обох руках ледве таскає завітні в білі скатерті паски.

— Слава-Йсус!

* River — ріка.

що дає їм можливість безжурно пережити літа науки.

Багато з наших опущених студентів та гімназистів має в Америці кресників, а дехто може й родичів, яким лиш треба піддати думку, щоб узяти їх до американських шкіл. І дехто вже їде в цьому напрямку, але цей рух не масовий, як це треба би зробити. Нам наприклад відомо, що один галицький студент з Торговиці Пільної, пов. Городенка вчиться на університеті в Саскатуні, Саск. в Канаді, а кільканацять молодиків відіхало на студії до Коледжі в Блюмфілді, у Зедленних Держав, куди їх забрали їхні кресники.

Так само треба пригадуватись нам тим: до яких наукових центрів нашої молоді їхати. У Канаді перше місце — це Саскатун і його чудовим університетом і Українською Бурсою ім. П. Могили, за створення контролю Українці повинні вічно бути вдячні Василю Свистунові, тепер урядникові українського збіжжового товариства у Вінніпегу. Саскатун лежить у центрі українського моря в західній Канаді, і невдовзі прийде той час, коли в тім університеті будуть учитися десятки тисяч нашої української молоді. Другий університет це в Едмонтоні в Альберті; це теж центр української освіти, бо там теж є наша Бурса ім. М. Грушівського. Тай університети у Вінніпегу, Торонті і Монреалі добрі, славетні, лише в них буде студентів спочатку тажше бо нема української бурси.

Взагалі це одна з перших перешкод. Але вона не така страшна, як здається. Добрий студент починає розуміти мову від трьох до шести місяців. Звичайно, добре би було взяти трохи лекцій ще дома перед виїздом до Америки.

Для таких, що мусять починати англійшину від самого початку, або таких, що не мають повної гімназії, найкраще буде надаватись колегія в Блюмфілді. Ця колегія славна на цілу Америку тим, що в ній, і лише в ній, обов'язкова українська мова, як також українська література й історія. Підготовчі класи теж ведуться для Українців в українській мові. Між професорами є двох Українців. Цієї зими в Блюмфілдській колегії буде від 30 до 40 українських студентів.

Варто також запровадити у нас авіаційні виміни родичів студентами. В Америці є багато батьків, що раді би дати свого сина-студента на докінчення гімназії, або й університету, на рідну землю, щоб за-

п'янався ближше з рідним краєм українською мовою. Ця виміна дитини студентами зміцнила би їхнє об'єднання української молоді з її американською еміграцією. А відтак українські Американці, американські Українці стали би тією зєднуючим ланцюхом між Північною Америкою і українською нацією в торгівлі і інших ділянках життя.

Посилаючи нашу молодь на науку до Америки, треба її переконувати, щоб звертада найбільше уваги на американські способи промислу та торговлі, та щоб робила найбільше знайомостей у промислово-торговельних колах. Добрі наслідки такої науки і заприятелення хутко відчували би ви у добробуті на українських землях.

А. Терновий.

З тайн шкільної політики.

В справі української гімназії в Перемишлі.

Як відомо вже нашому громадянству,

Одним із найбільших таранів на розвиття гімназії є розпорядок львівської кураторії, що в україн. перемиській гімназії можуть бути учні тільки з 5 повітів, а саме: Перемишля, Добромиля, Мостиськ, Ярославла і Березова. Всі учні з інших повітів, навіть ті, що тепер перейшли до 8. класу, мають шукати собі місця, де хочуть.

Таким чином більш як 400 учнів видалено без ніякої причини з Перемишля, хоч розпорядок кураторії

Щож робиться в цій справі з нашого боку? Відбулося тільки одно протестуюче віче в Перемишлі й більш нічого. Ніякої плянної, загальної й одностайної акції в ціля скасування цього розпорядку кураторії зовсім нема. І це річ дуже дивна й прикра.

— Гей кумо! А виж зразу на два роки гадаєте паску святити? — жартують знайомі.

Юриха всміхається гордо.

— Абож то багато? Та деж? Минає година за годинною, дощ бе в деревляні стіни церкви. Гутірка то оживає, то втихає.

Темніє.

— Чуте кумо, до Сороки писав хтось з краю, що там голод є, — відзивається хтось стиха.

— Ог бідний нарід, — зітхнула Юриха.

— Іде, вже їде! — вбіг до церкви хлопчина.

Всі висипалися на дощ, побачити, чи це правда.

Далеко, ледве визначно на чорній дорозі замазача віа. Чим раз ближше. Справді священник. Закутаний в медвежий кожух, ледве очі видно.

Увійшов у церкву, зняв широчений кожух, повисив на кілок, далі скинув і плащ, сіа коло палюха, роззув черевки, щоб ноги загріти. Молодий, з буйним назад закіненим волоссям. Вихованець канадської семінарії.

— Розкладайте паски! — показав рукою довкола, нема багато часу... ще вісім миль маю їхати. От погань на сам Великдень! — говорив поспішно, затираючи руки.

Порозкладали паски, позасвічу-

вали свічки. По церкві понісся дух усяких "сидів", ковбас, шинок. Священик натягнув фелон, дях і фармер в одній особі позасвічував свічки, приніс свяченої води.

— Христос воскрес... залунало по новій церкві.

В цю мить стали перед моїми очима різні моменти Воскресення Христового... Січовий кіш в молодім стрілецьким товариством в першому році війни... Великдень під акомпаніаментом гармат зліз Львова, на рідній землі... Далі Великдень на вигнання... і тепер, на вільній канадській землі.

Посвятили паски. Священик сказав кілька слів про Воскресення, про всі народи землі, що тепер святкують, про віру, надію, любов... Забув тільки згадати про наших батьків, що остали на "своєй" далекій землі, та може й без паски святкують...

— Пишіть листи, що голод у старому краю... — зітхав сам до себе старий Ілля запліваючи, паску в білу скатерть, й похитав своєю головою.

Дощ трохи надстав, запала темна, непроглядна ніч.

Тихо розідалися "боги", "демокоати" й вози на всі сторони...

В Мінтобі, квітень 1925.

¹ Демократ, — дитини візю.

² Вези, — візок на дві особи.

Видія Тов. „Бурса ім. св. О. Никомейського“ продовжує отримувати конкурси і Перемиські* продовжує отримувати конкурси і
приняті питомцями до однієї з Інституцій
на харч і мешкання до дня 15. серпня по
Цим робом дає Видія можливість учням та
кож і з дальших поезій — яких подають
що до прийняти до тут. гімназії щодня
поплатожене, скористати з передіше ого-
лошеного конкурсу. Подання належить
вносити, як і далішіше, на руки Управ-
бурси, згідно Інституту.

За Видія:
Білинський, жістограма.

156 1—3